

11. Скирпан О.П. Бухгалтерський облік: [Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації] / О.П. Скирпан, М.С. Палюх. – Тернопіль: Економічна думка, 2002. - 496 с.
12. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: [Підруч. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл.] / Надія Марківна Ткаченко. – К.: А.С.К., – 6-е вид. 2001. – 784 с.
13. Чабанова Н.В. Бухгалтерський фінансовий облік: [Посібник] / Н.В. Чабанова, Ю.А. Василенко. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 672 с. (Альма-матер).

*О. Пугаченко*

#### **Задание учета в современных условиях хозяйствования**

В статье обобщены и проанализированы задания учета в современных условиях ведения хозяйства. Собственное видение данного вопроса заключается в том, что главными в современных условиях хозяйствования являются два задания учета: первое мы видим в необходимости создания информационных условий для осуществления функций экономического анализа, планирования, контроля и регулирования; второе заключается в том, чтобы создать организационные условия для осуществления управленческого цикла не только руководителями, а и подразделениями, которые ориентированы на комплексное управление отдельными экономическими объектами.

*О. Pugachenko*

#### **Tasks of accounting in the present-day conditions of management**

The article generalizes and analyses tasks of accounting in the present-day conditions of management. Our own vision of this issue lies in that there are two main tasks of accounting in the present-day conditions of management: we see the first task in the necessity of creating informational conditions for realizing the functions of economic analysis, planning, control and regulating; the second one consists in creating organizational conditions for realizing administrative cycle not only by supervisory personnel of the enterprise, but also by subdivisions which are oriented to the complex management by separate economic objects.

Одержано 22.09.11

**УДК 657.633:005.57**

**Т.В.Фоміна, доц., канд.екон.наук, В.С.Фомін, асп.**

*Кіровоградський національний технічний університет*

## **Концептуальні засади організації внутрішнього контролю**

В статті обґрунтовано підхід щодо організації внутрішнього контролю з позицій системного підходу та узагальнено принципи, які слугують основою для побудови та розвитку організаційних форм внутрішнього контролю.

**внутрішній контроль, система контролю, принципи контролю, системний підхід, організація контролю**

У загальному вигляді проблема розвитку системи внутрішнього контролю на рівні господарюючого суб'єкту полягає у виробленні комплексного, системного підходу і пов'язаних з ним методичних рішень, які б були здатні створити практичні умови для її впровадження та функціонування. У ринковому конкурентному середовищі дана проблема набуває особливої актуальності, оскільки на злагоджене та

ефективне ведення господарської діяльності визначальний вплив здійснює діюча система внутрішньогосподарського контролю.

Однією із важливих складових загальної проблеми є питання вдосконалення організації системи внутрішнього контролю. Внутрішній контроль – це складна ділянка роботи, яка потребує відповідної організації. Вона повинна бути пов'язана і обумовлена методологічними особливостями і змістовною сутністю предмету контролю. Саме тому ефективність функціонування внутрішнього контролю в усіх галузях економіки визначається рівнем його організації. Основні питання, які мають ставитися при вирішенні загальної проблеми організації внутрішнього контролю на підприємстві полягають у визначенні концептуальних засад, які б визначали організацію контрольного процесу, служб та праці контролерів, комунікаційних зв'язків між структурними підрозділами господарюючого суб'єкта.

На сьогоднішній день при висвітленні в спеціальній літературі окремих питань тематики внутрішнього контролю, а також при розробці відповідних концепцій, не можна не враховувати досвід, накопичений міжнародною та вітчизняною наукою та практикою. Так, зокрема, дослідниками обґрунтовано об'єктивність виділення в системі фінансово-господарського контролю внутрішньогосподарського контролю [1, 2, 3, 4, 5, 6]. Серйозним науковим підґрунтям для подальшого розвитку науки про контроль є створення його класифікації [7, 8]. Проте, залишаються невирішеними ряд питань, важливих для теорії та практики внутрішнього. Практично нерозробленими на даний час залишаються науково-обґрунтовані механізми організації внутрішньогосподарського контролю. Спроби вирішити дане завдання в деякій мірі заповнили прогалини, але отримані результати носять локальний характер та відносяться лише до окремих об'єктів управління [1, 5, 6]. З цих причин актуальність обраної тематики дослідження не викликає сумнівів.

Метою дослідження є визначення концептуальних напрямків, які б могли стати базою для побудови дієвої системи внутрішнього контролю. У ході дослідження застосовувались методи аналізу, синтезу, порівняння, абстрагування, прийоми узагальнення та групування та інші методи наукового пізнання економічних та управлінських процесів.

При дослідженні проблем організації внутрішнього контролю важливе значення має виділення системних елементів його структури. Дане питання характеризується неоднозначністю підходів.

На початку 80-х років О.Є Кочерін досліджував організацію системи контролю через такі складові: об'єкт контролю, технічні засоби контролю, технологія контролю, функціональні органи контролю, лінійні органи контролю, кадри контролю тощо [3, с. 164]. Пізніше, А.М.Кузьмінський, В.В.Сопко, В.П. Завгородній при дослідженні питань організації обліку, контролю і аналізу дещо розширюють складові системи контролю і виділяють такі: предмет і метод організації; організація технології облікового, контрольного і аналітичного процесу; організація праці; забезпечення функціонування (інформаційне, організаційне, правове, технічне); розвиток та удосконалення обліку, контролю і аналізу тощо [11, с.4]. Економісти М.С.Пушкар, Г.П.Журавель, Ю.Я.Литвин відносять до найважливіших структур організації обліку і контролю наступні: організація процесу, організація апарату та організація праці виконавців тощо [12, с.164]. Представлені вище підходи принципів відмінностей не мають, а відрізняються лише ступенем деталізації об'єкта дослідження, в окремих випадках різними назвами одного й того ж явища. В цілому, як то справедливо зазначили автори праці [13, с. 64], структура організації містить такі складові як процес, апарат і праця. Принципових змін не внесли й праці більш пізніх періодів. Середовище контролю,

система бухгалтерського обліку та процедури контролю – це складові, виділені рядом авторів у роботах [9, с.23; 15, с.41]. Вони, на нашу думку, є необґрунтованим перенесенням зарубіжного досвіду методики і організації аудиту, визначені американським вченим Робертсоном Дж.К. [16, с.137], в українську науку про контроль. Такий поділ може бути корисний лише при оцінці системи внутрішнього контролю при плануванні аудиту, але він не відображає багатозмістовної сутності внутрішньогосподарського контролю, як окремої функції управління підприємством з позицій системного підходу.

Іншу позицію займає група авторів праці під редакцією професора Б.І.Валуєва [2, с.79-126], які вбачають доцільність побудови організаційних схем контролю у відповідності з визначеними ними об'єктами контролю.

Отже, всі ці питання вказують на наявність суттєвих прогалин в теорії організації внутрішньогосподарського контролю, що в кінцевому результаті призводить до втрачених можливостей при здійсненні управління діяльністю господарюючими суб'єктами. На нашу думку, «білі плями» в теорії організації контролю не заповняться непотрібним дробленням елементів системи внутрішньогосподарського контролю або їх перейменуванням. Ми вважаємо, що вирішення цієї проблеми має ґрунтуватись на досягнутих результатах попередників з коригуванням їх на висунуті сьогоднішнім економічними умовами.

З нашої точки зору, найбільш обґрунтованим є виділення складових внутрішнього контролю з позицій системного підходу. Так, В.Г.Афанасьєв довів той факт, що контролю притаманні всі системотворчі чинники (наявність зв'язків, еквіпотенціальність, наявність структури, гомеостазу тощо) [17, с.23], а тому необхідною умовою побудови ефективної структури економічного контролю може бути тільки системний підхід. Подальший розвиток даний підхід знайшов у праці Г.А.Соловйова [18, с.14], який при дослідженні зв'язків в системі економічного контролю представив його у вигляді такої схеми: ВХІД → ПРОЦЕС → ВИХІД.

Системний підхід щодо організації контролю знайшов відображення і у роботі провідного російського вченого В.В.Бурцева, який виділив наступні складові системи внутрішнього контролю – ВХІД «інформаційне забезпечення», ВИХІД «інформація про ступінь керованості об'єкта», РОБОТА МЕХАНІЗМУ «механізм та робота механізму», умови праці механізму внутрішнього контролю [1, с.42-43]. На нашу думку, не потребує виділення в окремий елемент системи внутрішнього контролю «умови роботи механізму внутрішнього контролю», оскільки умови роботи впливають на кожний з елементів системи (вхід, процес, вихід), а тому вони на кожному етапі є супутніми елементами нижчого рівня, які можуть відрізнитись в залежності від специфіки діяльності окремого підприємства.

Таким чином, не претендуючи на єдино можливий підхід до організації системи внутрішньогосподарського контролю, ми вважаємо за доцільне організувати внутрішньогосподарський контроль з позицій системного підходу у вигляді, зображеному схематично на рис.1.

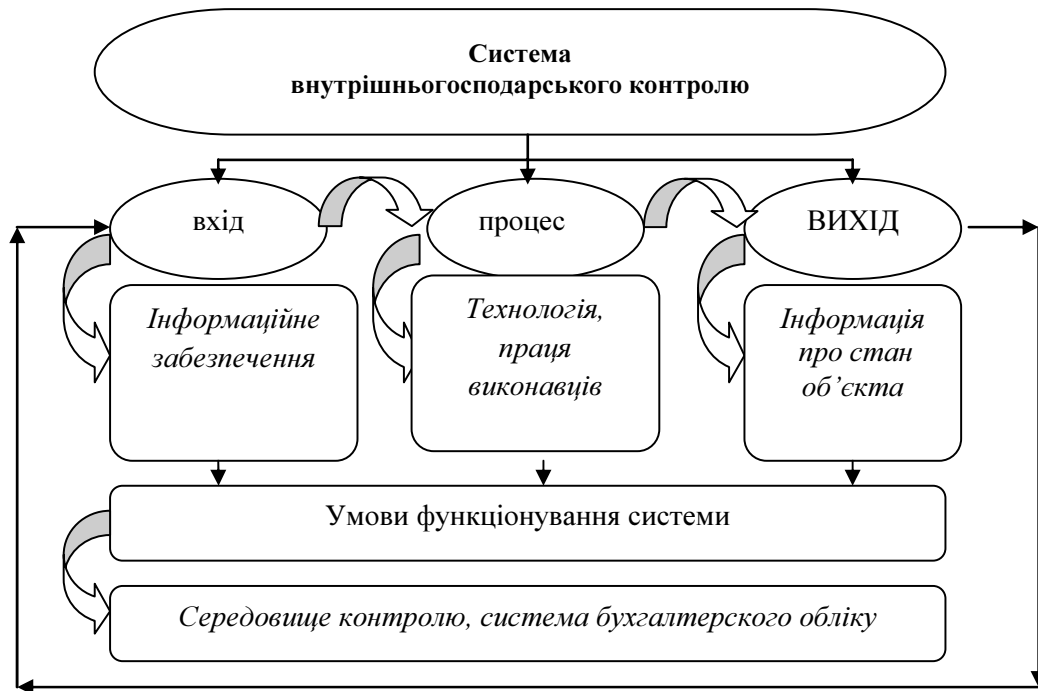


Рисунок – 1 - Організація системи внутрішнього контролю

Входом системи внутрішньогосподарського контролю являється інформаційне забезпечення, на основі якого починає працювати ця система і обробляти отриману інформацію. Проблему інформаційного середовища контролю з точки зору його якості, було висвітлено відомим російським вченим В.П.Суйцом [8, с.37-41]. Даний автор зазначив, що «первісний контроль ... дозволяє отримувати якісну інформацію як базу для управління...в момент і в місці її отримання, або через короткий проміжок часу після здійснення господарської операції, виникнення явища, факту».

Під інформаційним забезпеченням контрольної діяльності В.В.Бурцев розуміє оперативну, обліково-звітну, планову, нормативно-довідкову інформацію, класифікатори техніко-економічної інформації, системи документації (уніфіковані і спеціальні) [1, с.42]. Про якість інформаційного забезпечення можна судити за наступними основним критеріям: необхідність, достатність, істинність, своєчасність, аналітичність, організованість [8, с.37]. При цьому, істинність інформації даним автором розуміється як її реальність, достовірність. З огляду на те, що інформаційне забезпечення розглядається нами у якості входу системи внутрішньогосподарського контролю, такий критерій як достовірність інформації може бути застосований лише на стадії її виходу, тобто тоді, коли інформація пройде процес контролю, трансформується у інформацію про фактичний стан об'єкта і стане основою для прийняття відповідних управлінських рішень. Крім цього, з нашої точки зору, критерій своєчасності є частковим елементом організованості, оскільки організованість руху інформації передбачає чітке визначення строків, періодів тощо. Таким чином, інформаційне забезпечення як базовий елемент контрольної діяльності, повинно бути необхідним, достатнім, аналітичним, організованим.

В цілому, підтримуючи позицію вищезазначених авторів, вважаємо за доцільне більш широко розкрити складові інформаційного забезпечення контрольної діяльності. І починати це, на нашу думку, слід з його базового елементу, який є початковим носієм інформації – документу, адже саме за допомогою нього фіксуються інформаційні

повідомлення, які потім перетворюються у струнку систему інформаційного забезпечення.

Носій інформації, документ (від лат. *dokumentum*) – закодоване певним чином і зафіксоване на спеціальному носії повідомлення про існування факту господарської діяльності (або можливість його існування в майбутньому) [20, с.174]. Для того, щоб документи формували змістовне інформаційне забезпечення, вони мають бути якісними і відповідати визначеним вище критеріям.

Критерій необхідності передбачає отримання та систематизацію тільки тієї інформації, яка є необхідною для здійснення контрольної діяльності та корисною для цілей управління. Дотримання даного критерію, як то справедливо зазначає В.П.Суйц [8, с.37], ліквідує, так званий «інформаційний шум», тобто інформацію, непридатну для цілей управління, знижує витрати часу, праці та інших ресурсів через звільнення від необхідності її контролю. Поряд з цим, інформація повинна бути достатньою, тобто характеризуватись повнотою охоплення кількісного і якісного опису явища, події або факту господарського життя, містити їх суттєві характеристики, корисні для здійснення контрольної діяльності. Необхідна та достатня інформація, як вхід системи внутрішньогосподарського контролю, повинна бути якісною і з точки зору її аналітичності, тобто залежати від глибини, детальності і подробиць відображення явищ і фактів господарської діяльності. Аналітичність інформації пов'язана з кількістю параметрів об'єкту контролю і рівнем вирішення контрольних завдань за обраними точками контролю. Організованість інформації передбачає визначення рівня технологічності отримання, фіксації і обробки, рівня надання, системної структуризованості, правильності оформлення [8, с.39].

Слід додати, що наведені вище елементи інформаційного забезпечення більшою мірою стосувались документації, що створюється або обробляється в межах підприємства, в основному, обліковими працівниками. Поряд з цим, інформаційне забезпечення контролю також складають законодавчі документи, згідно з якими регулюються правові (юридичні) аспекти господарської діяльності; норми, нормативи, кошториси, плани, прогнози, які можуть стати відправними точками при здійсненні контрольної діяльності.

Виходом системи внутрішньогосподарського контролю є отримання інформації про стан об'єкта. В деяких працях вчених виділяються такі поняття як результат контролю [11, с.74] або наслідок контролю [10, с. 32]. При цьому і результат, і наслідок контролю вони визначають як завершальну стадію процесу контролю.

Отже, враховуючи досвід попередників та власні міркування процесом системи внутрішньогосподарського контролю вважаємо технологію контролю та працю виконавців. Російський вчений В.В.Бурцев, в цілому, не змінив сутності процесу контролю, замінивши його «механізмом» та «роботою механізму» [1, с.42], а при розкритті таких понять в своїй роботі визначив технологію контролю.

Технологія (від грец. мистецтво, майстерність, вміння) – сукупність засобів, процесів, операцій, методів, за допомогою яких вхідні елементи перетворюються на вихідні, охоплює машини, механізми і інструменти, навички та знання [20, с.1093].

До методів організації внутрішнього, аналогічно як і інших функцій управління – бухгалтерський облік та аналіз, можна віднести графічний, проектний, аналітичний метод, метод моделювання, спостереження, світовий. Всі ці методи знайшли змістовне висвітлення у праці проф. А.М.Кузьмінського та проф.В.В.Сопко [21, с.40]. На думку даних авторів, проект організації бухгалтерського обліку, аналізу і контролю здійснюється за такими етапами: дослідження існуючої системи, аналіз отриманих результатів, розробка технічного завдання, розробка технічного проекту, розробка

робочого проекту, впровадження розробки. Деякі автори питання проекту раціональної організації бухгалтерського обліку виражають у постановці таких завдань: вивчення особливостей технології та організації роботи підприємства, які впливають на облік; врахування можливостей підприємства щодо кадрового забезпечення та використання обчислювальної техніки; аналіз економічних взаємозв'язків між структурними підрозділами та бухгалтерією підприємства.

Найбільш вдало представив етапи побудови системи внутрішнього контролю російський вчений В.В. Бурцев. Беручи за основу результати його досліджень попередників, проект організації системи внутрішньогосподарського контролю, який би сприяв впровадженню найбільш прогресивних форм і методів контролю, з нашої точки зору, має включати наступні етапи:

- а) дослідження існуючої системи внутрішньогосподарського контролю;
- б) критичний аналіз отриманих результатів
- в) регламентація ділової концепції підприємства;
- г) аналіз взаємодії та координації всіх елементів системи внутрішньогосподарського контролю;
- д) розробка формальних процедур контролю;
- е) організація служби внутрішнього аудиту.

На основі критичного аналізу формується висновок про відповідність існуючої системи внутрішньогосподарського контролю цілям функціонування підприємства, стратегії та тактиці діяльності, видам діяльності, розмірам, організаційній структурі тощо. Після цього необхідно встановити головну мету (бажаний результат) внутрішньогосподарського контролю. В.В.Бурцев, окрім регламентації головної мети, вказує на необхідність регламентації комплексу заходів, здатних привести ділову концепцію до розвитку і вдосконалення організації.... Такими документами мають бути положення про фінансову, виробничо-технологічну, інноваційну, збутову, облікову і кадрову політику» [1, с. 66]. При проведенні аналізу взаємодії та координації всіх елементів системи внутрішньогосподарського контролю встановити наявність організаційних регламентів, зокрема: Положення про організаційну структуру підприємства, Положення про структурні підрозділи, графік документообrotу, штатний розклад, посадові інструкції тощо. За необхідності, на даному етапі, їх необхідно переглянути, уточнити, або, за відсутності, розробити.

Етап, на якому відбувається розробка формальних процедур контролю є продовженням попередніх етапів, оскільки саме в регламентних документах визначаються ті чи інші процедури контролю через дії працівників. Вперше необхідність формального закріплення процедур контролю розкрита В.П Суйцом, який зазначив, що «процедури контролю – складовий елемент технологічних процедур управління, технології управління в цілому. Відсутність єдиного опису процедур тягне за собою неузгодженість дій окремих як робітників, так і цілих підрозділів» [8].

Організація служби внутрішнього аудиту буде нами розглянута у наступних підпунктах дисертаційного дослідження.

Вдосконалення організації контролю вимагає подолання тих вад, що були притаманні йому в умовах командно-адміністративної економіки. У зв'язку з цим найсуттєвішого значення набуває зміна принципів здійснення контролю. Принципи внутрішнього контролю в науковій літературі висвітлені недостатньо, та й ті, які висвітлені не мають принципових розбіжностей. Виділені нами найбільш суттєві та прийнятні для сучасних умов господарювання принципи, можуть слугувати основою для розвитку організаційних аспектів внутрішньогосподарського контролю.

Значний внесок у визначення принципів контролю вніс професор Б.І.Валуєв, який, на нашу думку, найбільш змістовно і чітко сформулював їх:

а) принцип системного упорядкування організації контролю, який передбачає відповідність виробничого процесу і організаційної структури підприємства організації контролю, що дозволяє охопити всі центри використання ресурсів і створення матеріально-речових результатів відповідними елементами цієї функції;

б) принцип наближення контролю до об'єкту, який означає, що організація контролю повинна бути побудована таким чином, щоб можна було максимально приблизити його до центрів використання ресурсів і створення результатів. Цьому буде сприяти децентралізація контролю, залучення громадських організацій до здійснення контролю, робітників технічних служб, лінійних та функціональних керівників та безпосередньо виконавців;

в) принцип ієрархічності контролю;

г) принцип делегування повноважень і відповідальності;

д) принцип взаємодії з іншими функціями управління;

е) принцип доцільності взаємодії елементів функції управління;

є) принцип послідовності контролю в часі [22, с. 42-44].

На дублюванні деяких принципів в наведеному вище формулюванні акцентовано увагу Л.В.Нападовською, яка обґрунтовано вважає, що (1), (2) та (4) принципи отримують свій розвиток через виділення принципу здійснення контролю за центрами відповідальності [4, с.45], з чим ми цілком погоджуємось. Крім того, даним автором наведені принципи доповнюються принципом незалежних перевірок, принципом зворотного зв'язку, принципом відповідальності та підконтрольності, принципом безперервності.

В роботі В.В. Бурцева присутні майже всі вище охарактеризовані принципи, але деякі з них отримали нову назву [1, с.55-59], що не змінює їх змісту. Як нам уявляється, сутність виділеного В.В. Бурцевим принципу відповідності контролюючої системи і контролюємого середовища за своїм змістом відповідає принципу ієрархічності контролю; виділений принцип інтеграції відповідає принципу взаємодії з іншими функціями управління. Виділені принцип відповідальності, збалансованості та розподілу обов'язків при визначенні їх сутності в даній роботі, на нашу думку, можуть уявляти собою принцип здійснення контролю за центрами відповідальності. Це пов'язано з тим, що у процесі організації контролю за центрами відповідальності чітко визначають сфери повноважень, прав і обов'язків менеджерів кожного центру.

Вірним, з нашої точки зору, є виділення автором при дослідженні внутрішньогосподарського контролю принципу забезпеченості поєднання протилежних інтересів учасників виробництва у контрольному акті приймання-передачі продукції від одного працівника до іншого і забезпечення єдності їх інтересів в досягненні кінцевих цілей виробництва [8]. На нашу думку, даний принцип можна розвинути, направити на інші об'єкти контролю через створення умов, які б виключали можливість взаємного погодження і зацікавленості, направлену на шкоду інтересам підприємства.

На нашу думку, не слід «дробити» принципи, намагаючись збільшити їх кількість та плутаючи їх з загальними вимогами до організації контрольної діяльності всередині підприємства. Це не призведе до заповнення прогалів у теорії контролю, а додасть ще більше проблем. Вдаючись до філософського трактування, відповідно до якого принцип (лат.principium – початок, основа, походження, першопричина) - заснування деякої сукупності знань, вихідний пункт пояснення або керівництва до дії, ми спробуємо викласти власне бачення основних правил, які можуть бути принципами внутрішньогосподарського контролю.

Таким чином, не претендуючи на повноту, вичерпаність і безспірність, до принципів, які можуть слугувати основою розвитку організаційних форм внутрішньогосподарського контролю, на нашу думку, слід віднести:

✓ принцип ієрархічності контролю, при якому організаційні структура на підприємстві повинна передбачати виконання контрольної функції на всіх рівнях – від керівника до кожного робочого місця;

✓ принцип інтеграції контролю, при якому контроль слід розглядати в поєднанні з іншими функціями управління в загальній його системі;

✓ принцип здійснення контролю за центрами відповідальності забезпечує наближення контролю до об'єкту, забезпечує розподіл обов'язків та повноважень, надає можливість оперативно оцінювати якість управлінських рішень;

✓ принцип протилежності інтересів, який передбачає створення та підтримання такої ситуації, коли будь-які відхилення у одного учасника контрольних взаємовідносин призводили б до ущемлення інтересів іншого;

✓ принцип незалежних перевірок, який означає, що вся діяльність підприємства повинна підлягати періодичним перевіркам незалежними суб'єктами контролю;

✓ принцип циклічності контролю в часі, що дозволить ефективно використовувати результати попереднього контролю в поточному, поточного – в наступному, наступного – в попередньому;

✓ принцип комплексності, який передбачає охоплення контролем всіх об'єктів різного типу;

✓ принцип постійності, який передбачає постійне адекватне функціонування системи внутрішньогосподарського контролю.

Елементами наукової новизни проведеного дослідження є обґрунтування необхідності побудови системи внутрішнього контролю з позицій системного підходу та узагальнення принципів, що слугують основою для побудови ефективних моделей внутрішнього контролю.

Теоретичне значення результатів полягає у виділенні в системі контролю таких складових: вхід системи внутрішньогосподарського контролю, який складає інформаційне забезпечення, вихід включає інформацію про фактичний стан об'єкта, а процес – технологія, праця виконавців. Крім того, у теоретичному аспекті автором статті узагальнено принципи, які слугують основою побудови та розвитку організаційних форм внутрішнього контролю.

В практичному відношенні запропоновані підходи можуть бути використані для розробки методик внутрішнього контролю. Також вони знайшли своє місце у діяльності керівного складу досліджуваних підприємств олійножирової галузі Кіровоградської області.

Перспективи даного дослідження зводяться до визначення параметрів, об'єктів, способів і прийомів контролю та методик його організації за всіма господарськими процесами, що відбуваються на підприємствах різних галузей економіки з урахуванням висвітлених нами позицій. Це підтвердить ступінь їх практичного значення для створення ефективної та дієвої системи внутрішнього контролю.

## Список літератури

1. Бурцев В.В. Организация системы внутреннего контроля коммерческой организации / Владимир Владимирович Бурцев. – М.: «Экзамен», 2000. – 320 с.
2. Валуев Б.И. Управление экономикой в производственных объединениях легкой промышленности / Борис Иванович Валуев. – М.: Легкая индустрия, 1977. – 216с.
3. Кочерин Е.А. Контроль в системе управления социалистическим производством. Вопросы теории и практики / Евгений Алексеевич Кочерин. – М.: Экономика, 1982. – 216с.



4. Нападовська Л.В. Внутрішньогосподарський контроль в ринковій економіці: Монографія / Любов Василівна Нападовська. - Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. – 224с.
5. Контроль в системе внутрипроизводственного хозрасчета / Б.И. Валуев, Л.П.Горлова, В.В. Журавская и др. – М.: Финансы и статистика, 1987. – 239с.
6. Давидов Г.М. Аудит: [підручник] / Григорій Миколайович Давидов. – К.: Знання, 2004. – 511 с. - (Вища освіта ХХІ століття).
7. Калюга Є. В. Класифікація контролю та шляхи її вдосконалення / Є.В.Калюга // Фінансовий контроль. – 2002. - №1. – С. 44-52
8. Суйц В.П. Внутрипроизводственный контроль / Віктор Паулевич Суйц. – М.: Финансы и статистика, 1987. – 127с.: ил.
9. Сотникова Л.В. Внутренний контроль и аудит. Учебник / Людмила Викторовна Сотникова. ВЗФЭИ.- М.: ЗАО «Финстатинформ», 2000. – 239с.
10. Шевчук В.О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою (Проблеми теорії, організації, методології): Монографія / Володимир Олександрович Шевчук. – К.: Київ. держ. торг.-екон. ун-т, 1998. -371с.
11. Кузьмінський А.М. та ін. Організація бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: Підручник/А.М.Кузьмінський, В.В. Сопко, В.П. Завгородній; За ред. А.М. Кузьмінського. - К.: Вища шк., 1993.-223с.: іл..
12. Пушкар М.С., Журавель Г.П., Литвин Ю.Я. та ін. Бухгалтерський облік: основи методології та організації / М.С.Пушкар, Г.П.Журавель, Ю.Я.Литвин. – Тернопіль, 1997.-266с.
13. Рудницький В.С., Лазаришина І.Д., Шеремета Г.М., Хомедюк В.О. Внутрішній аудит.: Монографія /В.С.Рудницький, І.Д.Лазаришина Г.М.Шеремета, В.О.Хомедюк.– Рівне: УДУВГП, 2003.-163с.: іл.
14. Погрібна О.П. Об'єкти і методи внутрішньогосподарського контролю та їх критична оцінка / О.П.Погрібна // Фінансовий контроль. – 2002. - №1.-С.39-56
15. Робертсон Дж.К. Аудит. – М.: КРМГ и Контакт, 1993.-496с.
16. Афанасьев В.Г. Научное управление обществом / Виктор Григорьевич Афанасьев. – М.: Политиздат, 1973.
17. Соловьев Г.А. Экономический контроль в системе управления / Герман Александрович Соловьев. – М.: Финансы и статистика, 1986. – 191с.
18. Соколов Я.В. Основы теории бухгалтерського учета / Ярослав Вячеславович Соколов. – М.: Финансы и статистика, 2003.
19. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н.Азрилияна. – 5-е изд. доп. и перераб. – М.: Институт новой экономики, 2002. – 1280 с.
20. Кузьминский А.Н., Сопко В.В. Организация бухгалтерского учета и экономического анализа в промышленности / А.Н.Кузьминский, В.В.Сопко. – М.: Финансы и статистика, 1984.-200с.
21. Оперативный контроль экономической деятельности предприятия. / Б.И. Валуев, Л.П.Горлова, Е.Л.Зернов и др. – М.: Финансы и статистика, 1991. – 224с.

*Т.Фомина, В.Фомин*

#### **Концептуальные основы организации внутреннего контроля**

В статье обоснован подход к организации внутреннего контроля с позиций системного подхода и обобщены принципы, которые служат основой для построения и развития организационных форм внутреннего контроля.

*T.Fomina, V.Fomin*

#### **Conceptual bases of the organisation of the internal control**

In article the approach to the organisation of the internal control from positions of the system approach is proved and principles which form a basis for construction and development of organizational forms of the internal control are generalised.

Одержано 29.09.11